

Els Camins del Bisbe i Abat Oliba, GR 151 (etapa 14)

DE MOLLÓ A PRATS DE MOLLÓ

La darrera etapa del nostre camí ens porta a creuar la frontera administrativa del nostre país i arribar-nos fins al poble veí de Molló, Prats de Molló. A Prats, ja vàrem tenir l'ocasió de fer camí per la zona en les darreres etapes del GR 83, que tots recordem.

La frontera, i per extensió totes aquells límits que podem identificar com a tals, són unes línies que els homes han anat bastint al llarg dels temps per defensar-se de les seves pròpies pors, reals i irreal. I com que totes les fronteres han de ser vigilades i control·lades, per foragitar la por de l'enemic, del desconegut, en el nostre camí actual no hi falta la presència d'una torre de guaita, la Torre del Mir. En aquest escrit us fem cinc cèntims de les diverses torres de guaita de la Catalunya Nord que, com la del Mir, en el seu moment s'usaren per a protegir el territori...

A lloms del Pirineu més oriental, fins a nou conjunts de torres de guaita han arribat als nostres dies: Cabrenç, Cos, el Far, Goà, la Maçana, Madeloc, el Mir, Vetera i el Castell de la Roca d'Albera.

Que tingueu una bona lectura.

Club Muntanyenc Mollet
Secció de Senders

14 de juliol de 2013

Les TORRES DE GUAITA de la CATALUNYA NORD

El context històric

La Catalunya Vella va viure, durant els segles XII i XIII, una etapa d'expansió política i territorial. Al nord, els sobirans catalans van guanyar la Provença. A l'oest, per via matrimonial, van obtenir el regne d'Aragó. I al sud, van conquerir als musulmans la resta de l'actual Principat, fins a arribar a l'Ebre, és a dir, la Catalunya Nova. Anys més tard, van prendre als sarraïns Mallorca i València.

Al llarg del segle XII, el Casal de Barcelona va incorporar, per herència, els comtats de Besalú (1111) i de Cerdanya (1117-1118). Amb el matrimoni del comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, amb Dolça de Provença, la Catalunya Vella s'expandia Pirineu enllà i incorporava la Provença marítima (1112). Pocs anys més tard, el 1137, el rei Ramir II d'Aragó va cedir la sobirania del reialme i la mà de la seva filla Peronella al comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, que esdevindria així príncep d'Aragó.

La voluntat d'expansió territorial es va veure impulsada per diferents factors: l'interès dels nobles per augmentar les rendes, la superioritat militar dels regnes cristians sobre les taifes musulmanes, i la justificació ideològica de la lluita contra els enemics de la fe cristiana. En paral·lel a la conquesta, s'exercia una política de repoblació i de protecció de les noves terres. Tot i això, els successors de Ramon Berenguer IV, Alfons el Cast (1162-1196) i Pere el Catòlic (1196-1213), van aturar l'avenç cap al sud per atendre els problemes amb Occitània i la remodelació del poder reial.

Les rivalitats entre els comtes de Tolosa i Barcelona, a Occitània, complicaven els intents d'un front comú contra la monarquia franca i, per tant, les ambicions d'expansió dels comtes catalans es veien molt compromeses. Va ser, però, determinant per al futur d'Occitània la

croada contra els càtars (una secta religiosa que predicava la virtut personal). L'església catòlica, amb els barons del nord de França, volien imposar el seu domini, en el territori i en la causa religiosa. La pèrdua de la batalla de Muret, el 1213, en la qual el rei de la Corona d'Aragó, Pere el Catòlic, va perdre la vida intentant defensar els fidels vassalls càtars, va tancar el període de presència catalana a Occitània.

És en aquest darrer període, el tombant entre els segles XII i XIII que la vigilància del territori a Occitània, i els conflictes associats, porten a la construcció de les anomenades torres de guaita, com la Torre del Mir, per part dels comtes del casal de Barcelona. Aquestes torres, situades sempre en llocs alçats i amb una visió estratègica de les valls, són un element característic més, avui en dia, del Pirineu Oriental.

La Torre del Mir, en l'actualitat.

Torre del Mir

La torre del Mir, situada a Prats de Molló (Vallespir), formava part d'una xarxa de dispositius de vigilància i alerta dels reis de Mallorca i enllaçava amb les torres de Cabrenç i la torre de Cos, podent fer senyals per a informar a la població d'un atac imminent. La torre data del segle XIII i s'eleva a 1520 metres d'altitud, beneficiant-se d'una situació estratègica que permet veure i vigilar Prats de Molló, tota l'alta vall del Tec, Coll d'Ares i les planes del Rosselló. És un edifici de planta circular a tres nivells, coberts en voltes de pedra i construït sobre una plataforma.

Declarada monument històric de França el desembre de 2002, la torre va ser restaurada el 2009 i es pot visitar, podent pujar fins a la terrassa superior.

La torre del Mir, el 2007, abans de la restauració.

Torres de Cabrenç

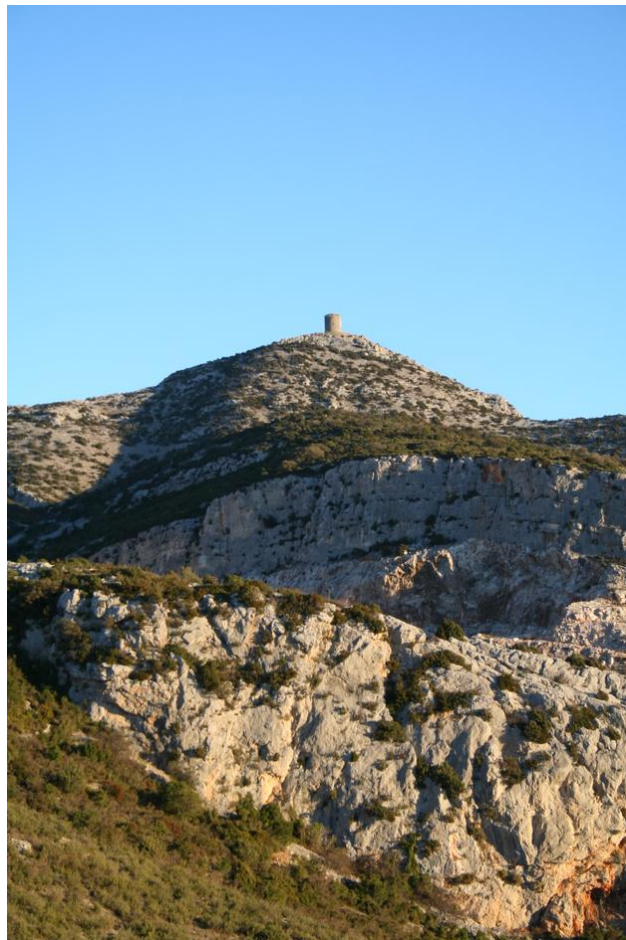
El conjunt fortificat de Cabrenç, de grans dimensions i el més important de la regió, s'alçava al damunt d'un seguit de cims veïns i molt encinglerats a la serra que fa de frontera entre el Vallespir i l'Alt Empordà. Del castell, del segle IX, es conserva un clos emmurallat que comprèn la torre de l'homenatge i l'església de Sant Miquel de Cabrenç en el cim més al sud, de 1.326 metres d'altitud. En els dos pics més septentrionals, cent i tres-cents metres més enllà, hi ha, respectivament, les ruïnes d'una torre de defensa dins un espai emmurallat (segle XIII) i una torre hexagonal (segle XIV). Fins al segle desè va ser la residència dels lloctinents dels comtes de Besalú al Vallespir. Els barons de Cabrenys, que visqueren al castell fins al segle catorzè, tenien extenses possessions als pobles nord-catalans de Vallespir, Serrallonga, Costoja, Vilaroja, els Horts, Fontanills, Ribelles, Montalbà i Reiners. La residència de la baronia es traslladà a Maçanet de Cabrenys al segle XIV, topònim estretament relacionat amb el d'aquest conjunt monumental.

Les Torres de Cabrenç, en una sortida de 100 cims del CM Mollet (maig de 2013).

Torre de Cos (o de Coç)

Cos o Coç va ser un llogaret a l'actual terme del Tec (Vallespir), on actualment hi ha el *mas de Coç*. A més del mas, hi trobem la torre de Coç (a 1.117 m) i l'església de Santa Cecília, a una certa distància. L'indret de Cos és esmentat ja al 869. Al 881, Carlemany reconegué a Sunifred abat de Santa Maria d'Arles, la possessió de la *Cel·la de Cotso*. Sembla que al lloc s'hi havia bastit un refugi amb una capella dedicada a Santa Maria, per al servei dels pelegrins que feien el camí de Sant Jaume de Galícia. El segle XII va ser d'una certa prosperitat a la comarca, i hom reformà considerablement l'església, que es rededicà a santa Cecília. Al mateix moment, es posaren per escrit els límits de la propietat de Cos: a l'est la serra dels Moros, al sud el Tec, a l'oest el barranc de Picerolas i al nord la torre de Cos.

La Torre del Far.

Torre del Far (o de Talteüll)

La Torre del Far (o de Talteüll; Tautavel, en francès) és una antiga torre de guaita i de senyals al terme municipal de Talteüll, al Rosselló. Domina una extensa zona de la plana del Rosselló i les valls de l'Aglí i del Verdoba. Surt esmentada com ja existent al 1341, quan era una dependència del castell de Talteüll. Al 1346 el rei Pere el Cerimoniós ordenà que un guardià s'hi estigués permanentment, per una soldada anual de 300 sous, i en nomenava primer guardià el seu escrivà Pere Bancells. El monarca indicà que Bancells havia de tenir preparat un substitut apte i capaç per si se n'havia d'absentar, i que el guardià seria responsable de qualsevol falta o mancança del suplent. Fins al 1455, diversos documents citen la *Torre del Far*, amb despeses per noves caixes de ferro per a poder-hi fer foc. Aquest foc era la manera que tenien les torres de senyals per passar-se missatges.

La torre té un diàmetre exterior d'onze metres, i està envoltada per una petita fortificació amb un diàmetre de 25. Va ser declarada monument històric de França el març de 1986. Un vi local en porta el nom.

Torre de Goà

La torre de Goà és una fortificació dels segles XIII o XIV als afores de Saorra, al límit amb el municipi de Castell de Vernet, ambdós al Conflent. Està situada sobre un replà rocós d'una gran visibilitat, a 1.268 m. Formava part del sistema de vigilància i alerta dels reis de Mallorca i feia d'enllaç entre la zona de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà i la zona del Capcir (Matamala, els Angles...), per una banda, i per la torre de Rabastanys comunicava amb Vilafranca de Conflent, al fons de la vall. Té una excel·lent vista sobre el Canigó i lleugera sobre l'abadia Sant Martí del Canigó i sobre el seu escarpament rocós, en un indret impressionant de la muntanya.

És una torre cilíndrica, no eixamplada a la base, d'uns dotze metres de diàmetre. Consta de dos pisos, amb sostres en cúpula, cadascun amb vuit espitlleres emmarcades per blocs de marbre tallat ben aparellats. Al capdamunt de l'edifici hi el terrat pla, que tenia una superfície metàl·lica on els guaites feien foc si calia passar l'alerta d'un perill. Va ser declarada monument històric de França el 1982, i restaurada el 1990.

La Torre de Goà.

Torre de la Maçana

La Torre de la Maçana està situada al terme d'Argelers de la Marenda, al Rosselló, a 753 m sobre el nivell del mar i data del segle XIII. Forma part del sistema defensiu de l'antic Regne de Mallorca respecte a Catalunya, juntament amb la Torre de Madeloc.

Aquesta torre protegia l'estratègic pas de la Maçana a la serra de l'Albera, pas usat des de l'antiguitat, tot i l'alçada, ja que és un pas des d'on es controla el mar.

La Torre de la Maçana.

Torre de Madeloc

La torre de Madeloc, situada a Cotlliure, forma part d'una xarxa de dispositius de vigilància de la costa (com també la Torre de la Maçana) que es poden retrobar a tota la costa dels Països Catalans o fins i tot a tota la conca mediterrània. Aquesta torre, que data del segle XIII, s'eleva a 656 metres d'altitud i beneficia d'una situació estratègica que permet de veure, i vigilar tota la plana i la costa del Rosselló. Des d'aquest punt es podien fer senyals per a assabentar la població d'un atac imminent.

La Torre Madeloc es troba situada a la població de Port Vendres, al llogar de la Alberes, quan aquestes ja llepen el mar i donen vida a l'esplèndida Costa Vermella. És una talaia magnífica per poder albirar gran part de la Catalunya Nord. Des d'ella podem divisar la plana del Rosselló, amb Perpinyà com a gran ciutat dominant la zona, les Corberes, límit natural dels territoris de llengua catalana, amb l'impressionant castell de Salses com a mut vigilant de la història. Amb una mica de sort, i el dia clar, també podem contemplar la mola del Canigó.

La torre de Madeloc, amb una impressionant vista de la costa rossellonesa.

Torre de Vetera

La torre de Vetera (Tour de Batère, en francès) és una torre de guaita i de senyals medieval, situada en un turó a l'est del puig de l'Estella i propera a la zona de Vetera, a la comuna de Cortsaví (Vallespir). A 1.439 metres d'altitud, està emplaçada a la carena que fa de límit entre el Vallespir i el Rosselló, apartada de les grans vies, i és termenal entre Cortsaví, la Bastida i Sant Marçal (Rosselló). Hom hi pot accedir per la pista que uneix Cortsaví i Vallmanya. La torre té forma circular, i fa 4 metres i mig de diàmetre interior. Originalment constava de dos pisos, coberts amb voltes de pedra, però -enrunada- només en roman un a l'actualitat; una xemeneia i una cisterna contribuïen a fer-la habitable.

La torre de Vetera acomplia un doble funció: feia tasques de vigilància del territori, i a més també formava part d'un sistema de transmissió de senyals que es feia mitjançant foc a la part superior. Això la permetia (juntament amb la torre de Cos) connectar Cortsaví amb els castells de Mollet (Montferrer) i de Cabrenç (Serrallonga).

La torre de Vetera, en un estat de conservació no tan bo com el d'altres torres de guaita de la Catalunya Nord.

Castell de la Roca d'Albera

El castell de la Roca d'Albera és una antiga fortificació medieval a la comuna rossellonesa de la Roca d'Albera. Ocupa la part alta d'un turó que es dreça enmig de la ciutat moderna. De la fortificació original només en resta una torre i algunes restes baixes dels murs. La fortificació tingué el seu breu moment de glòria quan, al 1285, Jaume II s'hagué de refugiar al castell fugint del seu germà Pere i quan poc després, el nou rei de França, Felip IV vingué a socorre'l i s'allotjà també al castell. Al segle XV, la sala d'armes va ser reconvertida en església parroquial, sota l'advocació de Sant Feliu.

La torre del castell, de 25 metres d'alçada, s'afonà al 1890; va ser reconstruïda, però amb una altura inferior. És rodona i al seu interior hi ha una escala que permet accedir a la terrassa superior, que mostra unes vistes excel·lents de la zona. Aquesta torre havia format part de l'extensa xarxa de torres de senyals que cobria la major part de la Catalunya del Nord.

La Roca d'Albera, amb la torre de guaita en lloc privilegiat.